

сучасного студента-юриста з достатнім рівнем володіння англійською мовою до діяльності перекладача в рамках своєї професійної сфери.

Оскільки цей експериментальний навчальний рік ще не добіг кінця, зарано стверджувати, що поставлена мета досягнена в повному обсязі. Однак, зворотній зв'язок від студентів, їх безперечно зацікавленість та перевірка знань свідчать про те, що такий курс в юридичному виші є доцільним та корисним.

Список використаної літератури:

1. Брандес М. П. Стиль и перевод (на материале немецкого языка): Учеб. пособие. – М. : Высш. шк., 1988. 127 с.
2. Черноватий Л. М. Переклад англomовної юридичної літератури : Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти юрид. спец. та спец. «Переклад» / Л. М. Черноватий, В. І. Карабан, Ю. П. Іванко. Вінниця : Поділля-2000, 2002. 447 с.
3. Фаенова М. О. Обучение культуре общения на английском языке. Научно-теоретическое пособие. М. : Высшая школа, 1991. 144 с.

Ключові слова: теорія перекладу, практика перекладу, перекладацька компетентність, студент-юрист, англійська мова.

Ключевые слова: Теория перевода, практика перевода, переводческая компетентность, студент-юрист, английский язык.

Key words: theory of translation, practice of translation, translation competence, law student, English.

ЗАНЬКО ОЛЕНА ВАЛЕНТИНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
старший викладач кафедри іноземних мов № 1*

ЗАПОРОЗЬКА СІЧ ЧИ ЗАПОРІЗЬКА СІЧ?

Актуальність теми цього дослідження полягає в тому, що не тільки у публіцистичних статтях, а й у наукових колах точаться суперечки щодо правопису даних прикметників. Більшість сучасних словників України допускають (навіть у історичному контексті) паралельні форми і з «І» та з «О» [1, с. 132], хоча ще Словник Голоскевича у 1929р. (згідно правопису 1928р.) допускає лише «Запорозька Січ» [2, с. 376].

Насамперед, звернемося до історії. Запорозька Січ – укріплений осередок Війська Запорозького Низового другої половини XVI – кінця XVIII ст., що був розташований за порогами Дніпра, до Таврії. Ця місцевість мала такі топоніми: Низ, Великий Луг, Запороги, Урочища Запорозькі, Запорозькі степи.

Збереглися відомості про сім Запорозьких Січей, що наслідували одна одну.

Отже, первинний топонім Запорожжя (територія), запорожець (козак, який проживав на цій території) – від слова «пороги» (множина), тобто територія, що знаходилася за порогами Дніпра.

У науковій літературі, яка присвячена питанням розвитку історичної фонології української мови вчені-мовознавці висвітлюють це питання у своїх працях ще з XIX ст. Саме 1848 року український мовознавець Михайло Максимович у праці «Исследование о полногласии» уперше вжив термін *повногосся*. Повногосся – одна з основних характеристик української мови. Воно властиве, як зазначає вчений, для східнослов'янських мов у позиції між приголосними на місці старослов'янських (т.зв. ерів Ъ та Ь) *ра, ла, рь, лъ* з'являються групи з повногоссям – *оро-, оло-, ере, еле- і «о» та «е»* та переходять в «і» в закритому складі: *мороз, подорож, берег* та ін. [3, с. 45]. Схожої аргументації дотримується і академік, мовознавець, доктор філософії Ю. Шевельов. Учений наголошує, що розвиток повногосся відбувається з VII-XI ст. за існування (за його періодизацією) протоукраїнської мови. У протоукраїнській мові, указує Шевельов, плавні «р», «л» втратили складотворчість і це зумовило виникнення закритих складів, невластивих протоукраїнській мові того часу. Розвиток нових голосних після «р», «л», аналогічних до тих, що стояли перед ними, і дав змогу уникнути закритості складів. Після сонорних «р», «л» голосні «о», «е» розвинулися не відразу. Спершу після них виникли редуковані «ъ», «ь», які пізніше змінилися в голосні повного творення «о», «е», наприклад: *dervo* – дєрво – дерево; *borša* – борьда – борода. Перший варіант слів наведено латиницею, позаяк, загальновідомо, що українська мова належить до сім'ї індоєвропейських мов, впадає в очі її «архаїчність», тобто наявність у мові прадавніх, індоєвропейських елементів, а саме: кличний відмінок, спільна лексика тощо. Це свідчить про доісторичний розвиток української мови. Отже, аналізуючи фонетичну систему писемних пам'яток, академік Ю.Шевельов, дійшов висновку, що вимова слів з «і» утвердилася десь наприкінці XVII ст.

Схожої думки дотримується і мовознавець Л. А. Булаховський у роботі «Питання походження української мови» [4, с. 87].

Зміни у повногоссі -*оро-, -оло-, -ере-, -еле-*, як зазначає вчений, засвідчують пам'ятки XVII ст. : *коривь* (АС, 1683). Цей перехід став причиною виникнення чергування фонем у сучасній українській мові: *о/і, е/ї*. І така зміна відбувається лише тоді, стверджує мовознавець, коли слово з повногоссям має рухомий наголос: *голова* – *голови*, тому *голів*. Якщо наголос слова нерухомий, то зміни в повногоссних звукосполученнях не відбуваються: *сорока* – *сороки*, тому *сорок*. Отже, виходячи з вищевикладеного, можна дійти висновку (наголос – нерухомий), що козаків вимовляли *порог* – *пороги* – *Запорожжя* – *запорозький* – *запорожці*.

Професор, мовознавець М. Жовтобрюх також вважає («Історія української мови. Фонетика.»), що зміни «о», «е» в новому закритому складі повногоссних звукосполучень -*оро-, -оло-, -еле-, -ере-* непослідовна: в одних словах ці голосні змінюються на «і», а інших – зберігаються. Є підстави, зазначає учений, пов'язувати виникнення процесу зміни

«о», «е» в «і» з характером наголошування слів в українській мові, що відбиває рефлексію давньої спільнослов'янської інтонації [5, с. 223].

На підтвердження історичних трансформацій старослов'янських слів (з редукованими «ъ», «ь») у протоукраїнській (давньоукраїнській) з повноголоссям (-оро, -оло-, -еле-, -ере-) варто навести дослідження професором мовознавцем І. П. Ющуком літературних пам'яток часів Київської Русі: «Слово о законі і благодаті», «Руська Правда», «Повість врем'яних літ», «Слово о полку Ігоревим» та інших творів. І. П. Ющук зазначає, що вказані пам'ятки та багато інших, у тому числі і графіті на стінах Софії Київської написані не лише старослов'янською, тобто мовою давніх болгар, що прийшла до нас з прийняттям християнства (988р.), а й давньоукраїнською. Про це свідчать, пише вчений, українські форми слів, слова, вислови, що проскакують крізь старослов'янщину в тодішніх текстах. Зокрема, наводиться ім'я *Володимир* (-оло- «Слово о полку Ігоревим», а не старослов'янська форма *Владимирь*). Зовсім не старослов'янські і такі вислови, пише мовознавець, як: *уже княже туга ум полонила, загородите поля ворота* тощо. Вирішальну роль у формуванні єдиної української мови, яка вона є сьогодні, наголошує І. П. Ющук, відіграла Запорозька Січ. Туди сходилися люди з усієї України, з усіх діалектних середовищ. Тут уніфікувалася граматика і фонетична система української мови [6, с. 567]. У ті часи навіть словосполучення з'явилося – козацька мова.

Однак, у живому народному мовленні подовжені голосні «о», «е» в новостворених закритих складах проіснували недовго й поступово (XII – XIV ст.) почали перетворюватися на інші голосні, а саме короткій «і» – так вважає доктор філологічних наук, професор В. Мойсеєнко [7, с. 98].

Таке правило чергування голосних о/і, е/і існує і у правописі сучасної української мови, що створює її мелодійність. Це чергування притаманне лише українській мові. Його не існує у інших слов'янських мовах (але тільки українська мова мелодійна і співуча). Голосні «о», «е», що стоять у відкритих складах, змінюються на «і» в закритих: *кінь-коня, сім-семи, Київ-Киева, Тернопіль-Тернополя*, але у групах із повноголоссям –оро-, -оло-, -ере-, -еле- такого чергування не відбувається: *берег, мороз, подорож...*, окрім винятків: *моріг, оборіг, сморід, поріг* [8, с. 443]. Як бачимо, вживання форми слова *порог* – *пороги*, як закріплювало правило повноголосся і наголосу, з часів козаччини змінилося на користь «і».

Доцільно звернути увагу на те, що в «Орфографічному словнику для школи» (К.1949р.) Іллі Кириченка уперше значеннево розрізняються топоніми: *Запорожжя* (*запорозький*) – історична назва; *Запоріжжя* (*запорізький*) – сучасна назва міста Олександрівськ, що було перейменоване у 1921 р. у місто Запоріжжя, жителі міста – запоріжці.

На Нікопольщині, поблизу с. Капулівка – могила кошового отамана Запорозької Січі Івана Сірка (поч. XVII – 1680 р.).

У 1709 р., за відомостями Д. Яворницького, руйнуючи Чортотлицьку Січ, російські військові загони знищили кам'яний хрест, який був на могилі кошового. Лише 25 років потому, повернувшись, запорожці замість хреста на могилі отамана встановили камінь з написом (тобто у

1730-ті роки), який ми сьогодні можемо прочитати [9, с. 346]. Ця кам'яна брила зберіглася до наших днів.

Так, за результатом дослідження питання правопису прикметників *запорозька-запорізька*, можна дійти висновку, що подані прикметники не можна вважати синонімами, позаяк одна зі словоформ поповнила терміносистему таких наук як історія, філологія. Доречно зазначити, що ознаки терміну це, перш за все, точність і відсутність синонімів.

Отже, вважаємо за необхідне наголосити, що Січ – за українським правописом – Запорозька, край-осередок козащини – Запорожжя, козаки – запорозькі; область як адміністративна одиниця – Запорізька, жителі – запоріжці, край – Запоріжжя.

Зазначене вище зумовлює необхідність вдосконалення терміносистеми сучасної української мови.

Список використаної літератури:

1. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) в 11 томах. Т.3, Інститут мовознавства, за ред. І.К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1972. 274 с.
2. Голоскевич Г. Правописний словник. Х. : ДВУ, 1929. 451 с.
3. Крижанівська О.І. Історія української мови: Історична фонетика. Історична граматики: Навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2010. 248 с.
4. Булаховський Л. А. Питання походження української мови. К., 1922. 218 с.
5. Жовтобрюх М. Історія української мови. АН Української РСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. К. : Наук. Думка, 1979. 336 с.
6. Ющук І.П. Українська мова. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Либідь, 2004. 640 с.
7. Мойсеєнко В. Історична діалектологія української мови. Північне (поліське) наріччя: підручник. К. : ВЦ «Академія», 2016. 274 с.
8. Білецька О. Українська мова. Комплексна підготовка до ЗНО та ДПА. Тернопіль. Видавництво «Підручники і посібники».2019. 592 с.
9. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: у 3 т. / Ред. П. Сохань та ін. – Т. 2. – К. : Наук. думка, 1990. 560 с.

Ключові слова: звукосполучення, повноголосся, закритий/відкритий склад, топонім, давньоукраїнська мова, старослов'янська мова, наголошування, індоєвропейські мови, фонетика, отаман.

Ключевые слова: звуко сочетания, полногласия, закрытый/открытый слог, топоним, древнерусский язык, старославянский язык, подчеркивание, индоевропейские языки, фонетика, отаман.

Key words: sound combination, pleophony/full vocalism, free/checked syllable, toponym, the Old Ukrainian language, the Old (Church) Slavonic language, stress, the Indo-European languages, phonetics, otaman/hetman.